

BESKRAJNA TUGA

Poput mnogih pisaca, samo još više, Dejv je voleo da stvari drži pod kontrolom. Hao-tične društvene situacije kod njega su lako izazivale stres. Samo sam ga na dve zabave video bez Karen. Na jednu od njih, koju je priredio Adam Begli, skoro sam ga bukvalno dovukao, i čim smo ušli na vrata a ja samo na trenutak skrenuo pogled s njega, napravio je polukružno i vratio se u moj stan da žvaće duvan i čita knjigu. Na drugoj nije imao izbora, morao je da ostane jer je bila priređena u čast objavljivanja *Beskonačne lakrdije*. Preživio je tako što je ponavljao hvala, hvala, sa bolno prenatlaženom formalnošću.

Jedna od stvari koja je Dejva činila izvanrednim predavačem na koledžu bila je formalna struktura posla. U tim okvirima mogao je bezbedno crpiti iz svog dubokog izvora do-brote, mudrosti i stručnog znanja. Struktura razgovora sa novinarima bila je bezbedna na sličan način. Kad je on bio tema razgovora, opuštalo ga je da vodi brigu o novinaru. Kad je on imao ulogu novinara, posao bi najbolje obavio ukoliko bi uspeo da pronađe tehničara – kamermana koji prati Džona Makejna, tonca na radio-programu – koji bi se oduševio što je upoznao nekoga iskreno zainteresovanog za misterije njegovog posla. Dejv je voleo detalje zbog detalja, ali detalji su isto tako bili ventil za ljubav suspregnutu u njegovom srcu: način da uspostavi vezu, na relativno bezbednom neutralnom terenu, sa drugim ljudskim bićem.

Što je, približno, opis književnosti do kog smo on i ja došli u našim razgovorima i prepisci početkom devedesetih. Zavoleo sam Dejva od trenutka kad sam od njega primio prvo pismo, ali prva dva puta kad sam pokušao da ga lično upoznam, u Kembriđu, bez pardona me je izradio. Čak i kad smo počeli da se družimo, viđali smo se u žurbi i pod stresom, pa viđanja *nisu* bila prisna koliko dopisivanje. Pošto sam ga zavoleo na prvi pogled, u svakoj prilici sam se trudio da dokažem da sam dovoljno zabavan i dovoljno pametan, a on je imao običaj da se zagleda u daljinu zbog čega sam ja mislio da ne uspevam u svojoj nameri. Malo stvari u životu su mi pružile toliki osećaj uspeha kao kad bih nasmejao Dejva.

Ali taj „neutralni teren na kojem može da se uspostavi duboka veza sa drugim ljudskim bićem“: to je, odlučili smo, književnost. „Put izbavljenja iz usamljenosti“ glasi formulacija sa kojom smo se obojica složili. A Dejv nigde nije uspevaio da tako potpuno i prekrasno kontroliše stvari kao u svom pisanom jeziku. Posedovao je najimpresivniju, najuzbudljiviju i najkreativniju retoričku virtuoznost od svih živih pisaca. Negde na sedamdesetoj, stotoj ili sto i četrdesetoj reči u rečenici, negde duboko u tri stranice dugačkom pasusu crnog humora ili fantastično razgranate samosvesti, mogli ste namirisati ozon iz reske preciznosti njegove rečenične strukture, njegovog beznapornog i tonski savršenog kretanja između deset različitih nivoa visoke, srednje, niske, tehničke, hipsterske, štreberske, filozofske, narodne, vodviljske, podstrekačke, grubijanske, srceparajuće, lirske dikcije. Te rečenice i te stranice, kad je bio u stanju da ih stvara, bile su mu isto toliko pravi, sigurni i srećni dom

koliko i bilo koji drugi dom koji je imao tokom dvadeset godina našeg poznanstva. Mogao bih da vam pričam o putovanju na kome smo se stalno prepirali, ili bih mogao da vam pričao o mirisu zimzelena koji je njegov duvan za žvakanje širio po mom stanu kad god bi odsedao kod mene, ili bih mogao da vam pričam o nelagodnim partijama šaha ili o još nelagodnijim razmenama udaraca na teniskom terenu – gde se umirujuća strukturiranost igara suprotstavlja čudnom, dubokom, bratskom suparništvu koje je ključalo ispod površine – ali jedina stvarno važna stvar bila je pisanje. Za sve vreme poznanstva sa Dejvom, najintenzivniju razmenu sa njim imao sam sedeći sam u svojoj fotelji, iz noći u noć, deset dana, čitajući *Beskonačnu lakrdiju*. U toj knjizi je prvi put sebe i svet uredio onako kako je želeo. Na najmikroskopskijem nivou: u vezi sa pravilnim stavljanjem znakova interpunkcije, Dejv Volas je bio najzagriženiji i najprecizniji pisac koji je hodao zemljom. Na najopštijem nivou: napisao je hiljadu stranica vrhunske lakrdije, koja, mada modus i kvalitet humora ne variraju, postaje sve manje i manje smešna kako odmiču poglavlja, sve dok, na kraju knjige, osećate da bi naslov mogao da glasi *Beskonačna tuga*. Dejv je to tako savršeno izveo kao niko drugi pre njega. A sada je ovaj zgodni, briljantni, duhoviti, dobri čovek sa Srednjeg zapada, sa neverovatnom suprugom i sjajnom mrežom lokalne podrške, sjajnom karijerom, sjajnim poslom u sjajnoj školi sa sjajnim učenicima, sebi oduzeo život, a nama je ostalo da se pitamo (da citiram iz *Beskonačne lakrdije*): „Halo, čoveče, šta ti bi?“

O tome šta može da bude, jedna dobra, jednostavna, savremena priča mogla bi da kaže sledeće: „Jedna divna, talentovana osoba postala je žrtva hemijske neravnoteže u mozgu. S jedne strane bio je Dejv, a s druge strane je došla bolest, i bolest je ubila čoveka, isto kao rak.“ U ovoj priči ima dosta istine, ali je ujedno i potpuno neadekvatna. Ako ste zadovoljni ovom pričom onda vam ne trebaju priče koje je Dejv napisao – naročito ne mnoge, mnoge priče u kojima se podvojenost, razdvojenost, osobe i bolesti problematizuje ili direktno ismeva. Naravno, paradoks je očigledno u tome što je samom Dejvu, na kraju, ova priča, u nekom smislu, postala dovoljna, te se udaljio od mnogo zanimljivijih priča koje je napisao u prošlosti i koje je mogao napisati u budućnosti. Samoubilačke tendencije su nadvladale i sve živo učinile nevažnim.

Ali to ne znači da nije ostala više nijedna smisljena priča da se ispriča. Mogao bih vam ispričati deset različitih verzija o tome kako je došlo do večeri 12. septembra, neke od njih strašno mračne, neke od njih me strašno ljute, ali većina uzima u obzir brojna prilagođavanja kroz koja je Dejv kao odrasla osoba morao da prođe i koja su bila rezultat pokušaja samoubistva u poznoj adolescenciji. Ali ima jedna ne tako mračna priča za koju znam da je istinita i koju želim da ispričam sada zato što je bila velika sreća, čast i beskrajno interesantan izazov biti Dejvov prijatelj.

Ljudi koji žele da sve drže pod kontrolom imaju problema sa prisnošću. Prisnost je anarhična, uzajamna i po definiciji nekompatibilna sa kontrolom. Želiš da kontrolišeš stvari jer se plašiš, a pre oko pet godina, veoma primetno, Dejv je prestao da se toliko plaši. To se delimično desilo zbog toga što je našao dobar, stabilan posao ovde na Pomoni. Drugi veliki razlog je bio što je konačno sreo pravu ženu za sebe, i prvi put mu se ukazala prilika da vodi puniji i ne tako strogo strukturisan život. Primetio sam, kad bismo razgovarali telefonom, da je počeo da govori da me voli, a ja sam odjednom, sa svoje strane, osetio da više ne treba svojski da se trudim da ga nasmejem ili da dokažem da sam pametan. Karen i ja

smo uspjeli da ga nagovorimo da otputuje u Italiju na nedelju dana, i umesto da dane provodi u hotelskoj sobi, gledajući televiziju, kao što bi to učinio pre nekoliko godina, ručavao je na terasi, jeo hobotnicu, odlazio na večere i uživao u opuštenom druženju sa drugim piscima. Iznenadio nas je sve, a ponajviše sebe. Naišao je na nešto što ga istinski zabavlja i što bi mogao ponoviti.

Otprilike godinu dana kasnije, odlučio je da prestane da uzima lekove koji su mu obezbeđivali stabilnost već preko dvadeset godina. Opet, postoji mnogo različitih priča o tome zašto je tačno doneo tu odluku. Ali jednu stvar mi je jasno stavio do znanja, kad smo razgovarali, a to je da želi da proba da živi običnijim životom, sa manje fanatične kontrole i više običnog zadovoljstva. Bila je to odluka proizašla iz ljubavi prema Karen, iz želje da stvara novu i zreliju vrstu proze, i iz kratkog uvida u drugačiju vrstu budućnosti. Bio je to zastrašujući i hrabar postupak s njegove strane, jer Dejv je bio pun ljubavi, ali i pun straha – imao je nesmetan pristup nepreglednim dubinama beskrajne tuge.

Godina je bila puna uspona i padova, a u junu je imao krizu, i veoma teško leto. Kad sam ga video u julu, ponovo je bio mršav, kao u poznoj adolescenciji tokom prve velike krize. U jednom od naših poslednjih telefonskih razgovora, u avgustu, zamolio me je da mu ispričam priču o tome kako će sve biti bolje. Ponovio sam mu ono što je on meni pričao tokom naših razgovora protekle godine. Rekao sam mu da je došao do strašne i opasne tačke jer pokušava da se istinski promeni kao čovek i kao pisac. Rekao sam mu da kad se prethodni put suočio sa smrću, izašao je kao pobednik i napisao je, za kratko vreme, knjigu koja je bila svetlosnim godinama ispred svega što je napisao pre krize. Rekao sam mu da je tvrdoglavi fanatik koji sve mora da drži pod kontrolom i rekao sam mu da je sveznalica – „I ti si!“, ispalio je kao iz topa – i rekao sam mu da se ljudi poput nas toliko plaše da prepuste kontroli drugima da jedini način da nateramo sebe da se otvorimo i promenimo jeste taj da se unesrećimo i dovedemo sebe do ruba samouništenja. Rekao sam mu da je odluku o promeni lekova doneo zato što je hteo da odraste i živi boljim životom. Rekao sam mu da smatram da njegova najbolja dela leže u budućnosti. A on je rekao: „Sviđa mi se ta priča. Hoćeš li mi učiniti uslugu i zvati me svakih četiri-pet dana da mi pričaš još takvih priča?“

Nažalost, ukazala mi se samo još jedna prilika da mu ispričam tu priču, ali on tada više nije bio u stanju da je sasluša. Iz minuta u minut, obuzimala ga je stravična anksioznost i bol. Sledećih puta kad bih pokušao da ga pozovem, nije podizao slušalicu niti odgovarao na ostavljene poruke. Upao je u bezdan tuge, van domašaja priče, i nije se izvukao. Ali posedovao je prelepu, čežnjivu nevinost, i trudio se.

*(S engleskog prevela **Nataša Kampmark**)*